

AKTIVITY SLOVÁKOV NA SVOJU OBRANU - ČERNOVSKÁ TRAGÉDIA

Černovská tragédia je krvavý masaker, ktorý sa odohral 27. októbra 1907 ako dôsledok národnostného útlaku v Uhorsku.

V Černovej (časť Ružomberka) si obyvatelia z vlastných financií a z iniciatívy Andreja Hlinku, rodáka obce, postavili katolícky kostol.

Dedinčania trvali na tom, aby kostol požehnal ich rodák. Spišský biskup Párvy rozhodol inak. Hlinka bol v tom čase suspendovaný a odsúdený pre „poburovanie proti maďarskej národnosti“. V čase udalostí v Černovej bol na prednáškovom turné na Morave. Do Černovej tak prišli dva panské kočy s cieľom požehnať kostol liskovským dekanom Martinom Pazúrikom. Keď dedinčania protestovali, uhorskí žandári začali do ľudí strieľať.

Táto tragédia si vyžiadala 15 (17) mŕtvych, 10 ťažko zranených a 60 ľahko zranených. 38 dedinčanov (22 mužov a 16 žien) bolo odsúdených na 36,5 roka väzenia. Udalosti pripomína pamätník na cintoríne a tiež je na mieste tragédie pamätná tabuľa. Dedina si každoročne pripomína túto udalosť.

Stojí kostol, stojí,
krvou pokropený,
pred ním nad hrobami
plačú deti, vdovy...
Černová, Černová,
veď ťa kostol zdobí.
Celý je červený,
zôkol-vôkol hroby...

POZADIE UDALOSTI

Stavba kostola prebiehala v rokoch 1905 – 1907. Obyvatelia dediny si zabezpečili financovanie sami, bez materiálnej pomoci diecézy. Celkový rozpočet stavby bol približne **80 000 korún**, z čoho väčšinu zabezpečil prostredníctvom zbierok samotný Hlinka, ktorý prispel aj osobným vkladom. Neskoršie vysvätenie kostola skomplikovalo Hlinkove suspendovanie spišským biskupom Alexandrom Párvym a jeho odsúdenie svetským súdom v súvislosti s voľbami do Uhorského snemu v roku 1906.

V súčinnosti s cirkevnou vrchnosťou sa proti Hlinkovi začal pripravovať svetský súd. 25. júna **1906 bol Hlinka zatknutý** políciou na základe udania, že stojí na čele tajného združenia, ktoré pomocou zbraní a výbušnín terorizuje okolie. Podobne ako v cirkevnom spore bol obvinený aj z podpaľačstva a zapálenia niekoľkých kostolov. Po polročnom pobyte vo vyšetrovacej väzbe bol postavený pred súd a odsúdený na 2 roky za poburovanie voči maďarskej národnosti. Bomby ani dynamit sa počas domových prehliadok nenašli, rovnako ako sa nepreukázalo podpaľačstvo. Počas ďalšej predvolebnej kampane ale sedela väčšina vodcov miestnych Slovákov vo väzení.

Na jeseň 1906 bol kostol dokončený. Väčšina Černovčanov spájala jeho vysviacku s Hlinkom, ktorý mal najväčšie zásluhy na inicializácii a realizácii výstavby. Ten už ale čakal na výkon svetského trestu a jeho cirkevné spory čakali na doriešenie v **Svätej stolici**. Černovčania videli ako možné riešenie to, že biskupa presvedčia, aby oslobodil Hlinku od suspenzií. Párvymu postupne zaslali niekoľko prosieb, v ktorých sa ho snažili postupne presvedčiť, aby sa vysviacka vôbec nekonala, aby počas posviacky Párvy a Hlinka svoj vzťah urovnali a ten mohol byť prítomný, resp. aby sa posviacka konala len po jeho návrate do úradu. Párvy odmietol a stanovil termín na 13. októbra. Po oneskorení mal byť kostol vysvätený 27. októbra 1907. Párvy odmietol osobnú účasť a zastupovanie zveril spišskému kanonikovi Antonovi Kurimskému. Vysviackou poveril dekana Martina Pazúrika z Liskovej, ktorý sa tiež angažoval v uhorských voľbách 1901 – 1906. Na rozdiel od Hlinku ale podporoval maďarských a maďarónskych politikov a postupne prijímal protislovenské a protihlinkovské postoje.

Priebeh tragédie

Deň pred tragédiou prišla do dediny skupina žandárov, ktorá vyšetrila nočný pokus zabrániť vysviacke ukrytím zariadenia z kostola. V **nedeľu 27. októbra 1907** ju doplnila ďalšia skupina. Všetci žandári mali slovenský pôvod a hovorili slovenským jazykom, čo bolo prirodzené vzhľadom na miesto ich pôsobenia.

Vo vyhrotenej atmosfére sa približne sto dedinčanov zhromaždilo na ceste mimo obce, kde chceli zastaviť a odhovoriť prichádzajúcich kňazov. Na príkaz sa skupina žandárov vrátila do dediny. Celková veľkosť davu dosiahla pravdepodobne 300 – 400 ľudí. Okolo desiatej prišli do dediny dva

(podľa jedného očitého svedka tri) koče. V prvom kočiari sedel **podslúžny Zoltán Pereszlényi**, ktorý tam podľa svojej neskoršej výpovede prišiel upokojiť situáciu, na čo však nebol dostatočne jazykovo vybavený. Sprevádzali ho hajdúch Jozef Veverica (Slovák, rodák z Černovej) a po ceste náhodne pribratý zverolekár Ján Buzy. V druhom koči sedel likavský dekan Martin Pazúrik, ružomerský administrátor Jozef Fischer, ružinovský katechéta Izidor Kalocsay, ludrovský administrátor František Hanzélyi a ďalšie osoby.

Pri vstupe do dediny kone narazili na dav, spätili sa a zastali, pričom kočiš šľahal bičom do koní a okolostojacich dedinčanov. Žandári sa pomocou bajonetov snažili uvoľniť priestor okolo koča a umožniť jeho priechod do dediny. Koče sa dostali do úplného obkľúčenia, ale Pereszlényi ďalej po maďarsky prikazoval kočišovi ísť dopredu. Vyplašené kone sa začali spínať, na čo ich niekoľko dedinčanov chytilo za uzdy a oje. Jedného z nich Veverica zrazil úderom do hlavy na zem, následne vyleteli ku kočom prvé kamene. Strážmajster Ladiczský dal pokyn na strelbu, ktorá sa opakovala. Takmer všetky výstrely smerovali na hrud', resp. do chrbta. Koče v panike z miesta tragédie ušli, vrátane kňazov.

Po zásahu žandári bajonetmi odháňali ľudí, ktorí sa snažili zasiahnutých odniesť. Spolu zomrelo 15 ľudí a niekoľko desiatok ďalších bolo zranených. 9 obetí zomrelo ihneď, 4 nasledujúci deň a 2 v nemocnici po operácii v Budapešti. Pohreb Jozefa Fullu na cintoríne v Rákoskeresztúri sa napr. zmenil na mohutnú slovenskú demonštráciu. V Černovej nasledovala séria zatýkaní. Celá dedina bola obsadená vojskom, ktoré sa úplne stiahlo až po novom roku. **30. októbra** sa pod

dohľadom žandárov a vojska konal **pohreb**, ktorému predchádzala **pitva** obetí vykonaná znevažujúcim spôsobom.

K príbehu patrí, že za hlavného vinníka tragédie národovecká verejná mienka dlho považovala dekana Pazúrika, ktorý, hoci sľúbil, že sa požehnania nezúčastní, svoj sľub nedodrжал. Po roku **1918** bol Hlinkom rehabilitovaný a stal sa jedným z jeho blízkych spolupracovníkov.

OHLAS ČERNOVSKEJ TRAGÉDIE

Už 29. októbra 1907 vystúpil s protestom v ríšskom sneme vo Viedni český poslanec a 30. októbra 1907 **vystúpil v uhorskom sneme Milan Hodža**, ktorý opísal udalosti, ktoré tragédii predchádzali, ako aj jej priebeh. Počas búrlivej schôdze, ktorá musela byť opakovane prerušená, bol obvinený z klamstva a podnecovania nepokojov. Ministra vnútra **Július Andráš** poprel, že by kňazi prišli vysvätiť kostol. Podľa jeho tvrdení išli iba upokojiť situáciu a tragédiu zapríčinili agresívni dedičania. Termín vysviacky bol pritom verejne oznámený v ďalších kostoloch, na čo ho Hodža upozornil.

Slovákov sa zastal aj v ríšskom sneme **Tomáš Garrigue Masaryk** a P. Záhradník, či slovínski poslanci.

Andreja Hlinku zastihla správa o tragédii na jeho prednáškovom turné po Čechách a Morave. Aj keď ho správa zdesila a bol najprv rozhodnutý vrátiť sa domov, na radu svojich priateľov v prednáškach pokračoval. Turné sa zmenilo na triumfálnu cestu, ktorá patrila k vrcholným momentom jeho politickej kariéry.

Ešte v deň tragédie absolvoval naplánovanú prednášku v Hodoníne. 31. októbra uviedol jeho prednášku pred preplnenou sálou v Brne predseda Národnej rady českej Václav Šílený. Ďalšiu prednášku (opäť pred preplnenou sálou) mal 2. novembra v Prahe, kde ju uviedol budúci predseda Československej jednoty František Táborský. Prednáška vyvolala veľký ohlas. Na druhý deň Hlinku uvítal a podporil pražský primátor. Ďalší pobyt využil na stretnutie so zástupcami politiky, kultúry a cirkvi. Postupne absolvoval prednášky v ďalších mestách. 16. novembra sa vrátil do Prahy, kde českí kňazi prijali rezolúciu proti zneužívaniu cirkvi na národnostný útlak Slovákov. V Čechách a na Morave udalosti vyvolali vlnu rozhorčenia a solidarity. Na podporu pozostalých sa organizovali zbierky, českí novinári písali kritické články o uhorskej národnostnej politike a organizovali sa kultúrne podujatia, kde sa prezentovala slovenská kultúra. **Otvorená česká podpora** pobúrila maďarskú vládu a provládnu tlač.

19. novembra Hlinka prišiel do Viedne, kde sa v ríšskom parlamente stretol s českými ministrami a poslancami. Osobne ho privítal a prejavil mu účasť predseda poslaneckej snemovne **Richard Weisskirchner**. Po ďalšej Hlinkovej prednáške, ktorej sa zúčastnili českí poslanci, a po ich viacerých ostrých protimaďarských prejavoch sa uhorská štátna moc rozhodla Hlinkovi zabrániť v ďalšej agitácii a urýchlila jeho nástup na výkon trestu. **30. novembra 1907 nastúpil do väzenia v Segedíne**. Protesty českých poslancov a akcie solidarity pokračovali aj po jeho uväznení. Aféra **posilnila česko-slovenskú vzájomnosť** a pod jej vplyvom sa stali pravidelnými predtým sporadické stretnutia Čechov a Slovákov v Luhačoviciach, kde sa zaoberali vzájomnou spoluprácou.

Tragédia bola jednou z najkrvavejších udalostí posledných rokov **Rakúsko-Uhorska** a vyvolala veľké protesty v **európskej** dobovej tlači. Popri slovenských denníkoch vystúpil s kritikou maďarizačnej politiky celouhorský sociálno-demokratický **denník Népszava**, ktorý bol za to následne odsúdený. Na slovenské ľudové noviny (pôvodne Katolícke noviny) bola dokonca pre ich proticirkevné výpady uvalená cirkevná kľatba. Tragédiu využili na tlačovú ofenzívu za slovenskú myšlienku **americkí Slováci**. Medzi významné zahraničné osobnosti, ktoré protestovali, patrili napr. francúzsky spisovateľ **Viliam Ritter**, britskí novinári a historici **Robert William Seton-Watson** a **Wickham Steed** alebo nórsky spisovateľ a nositeľ Nobelovej ceny **Bjørnstjerne Bjørnson**.

Bjørnson kritizoval národnostný útlak Slovákov už pred tragédiou a publikoval informácie o pomeroch v Uhorsku. Na stránkach tlače viedol polemiku s uhorským ministrom školstva Albertom Apponyim, ktorý tvrdil, že hrubé porušovanie práv Slovákov existuje iba v Bjørnsonovej fantázii. Po tragédii zverejnil informácie o pomeroch v Uhorsku v renomovaných francúzskych, nemeckých, talianskych, rakúskych a nórskejších časopisoch. Na protest odmietol účasť v predsedníctve kongresu, ktorého členom mal byť aj Apponyi. **Tragédia v zahraničí zviditeľnila Slovákov, obrátila pozornosť svetovej verejnosti na uhorskú národnostnú politiku a narušila obraz Uhorska ako liberálnej krajiny a „ostrova slobody“.**

PROCES S ČERNOVCAMI

V **marci 1908** uhorské úrady spustili vykonštruovaný monsterproces proti Černovčanom. Procesu predchádzal výrok vojenského súdu, ktorý napriek rozporom vo výpovediach žandárov potvrdil oprávnenosť použitia zbrane, a to ešte predtým, než sa preskúmali všetky okolnosti prípadu. **Obvinených bolo spolu 59 ľudí** – 55 bolo obvinených z násilných trestných činov, pričom 4 z nich a ďalší 4 boli obvinení z krádeže (pokus prekaziť vysviacku ukrytím vybavenia kostola). Obžaloba, napriek počtu mŕtvych a zranených, pripustila iba 24 výstrelov. Udalosti prezentovala ako vopred pripravenú a zinscenovanú vzburu, kde dedinčania žandárov provokovali a tragédii predchádzala streľba z oblokov a hustý dážď kameňov. Protislovenská tlač publikovala výmysly o vyzbrojení Černovčanov vidlami a sekerami, dokonca o hromadnom nákupe pištolí pred tragédiou. V priebehu procesu sa tieto tvrdenia nepotvrdili.

Inkriminované zbrane sa nenašli, dekan Pazúrik údajný zásah kameňom do klobúka ani nezaregistroval a okrem neho potvrdil zásah iba jeden zo žandárov a jeden z kantorov. Súd niesol znaky politicky motivovaného procesu a voči obžalovaným, ako aj k informovaniu verejnosti sa postupovalo značne tendenčne. Súd si nakoniec nenechal ani predložiť výsledky pitvy obetí, ktorá vyvracala tvrdenia o oprávnenej sebaobrane. 40 z obžalovaných odsúdili na žalár v trvaní od 6 do 18 mesiacov, rôzne peňažné pokuty a zhabanie majetku. Služný Pereszlényi bol aj hlavným spravodajcom vtedajšej maďarskej tlače z procesu po masakri. Oprávnenosť rozsudku sa neskôr prerokovávala na vyšších súdnych inštanciách v Bratislave, kde došlo v 13 prípadoch k zníženiu trestu o štvrtinu, a bez zmien v Budapešti. Na žiadosť Párvyho udelil cisár [František Jozef I.](#) milosť odsúdeným s trestami nižšími ako 4 mesiace.

HLINKOVA REHABILITÁCIA

Po odpykaní trestu požiadal Andrej Hlinka biskupa Párvyho o odpustenie a aj v dôsledku pápežovej intervencie mu bolo odpustené (pamätné pobozkanie biskupovej pravice), na znak čoho mohol v roku **1910** požehnať kostol vo svojom rodisku.

Táto tragédia prispela k tomu, že po príkaze [pápeža Pia X.](#) boli maďarské úrady nútené Andreja Hlinku rehabilitovať. Andrej Hlinka v roku **1910** na sviatok Petra a Pavla nakoniec požehnal kostol v rodnej dedine.

A large, stylized handwritten signature of Andrej Hlinka in black ink. The signature is written in a cursive script and reads "Andrej Hlinka".